

PREDAVANJA

Osnutak i rad Instituta za crkvenu glazbu KBF u Zagrebu

Stvoritelj nam je poklonio život, zdravlje, određene sposobnosti, talente, da živimo, radimo i stvaramo kao crkveni glazbenici u zajednici Hrvatskog naroda i ostalih Naroda u sklopu Jugoslavije, a mnogi čak i izvan njezinih granica. Svaka zajednica ima svoje ime, svoj način nastanka i svoj početak, svoj rođendan. Također i ovaj Institut za crkvenu glazbu kao specifična zajednica. Okupili smo se da proslavimo 25. obljetnicu postojanja i konstruktivnog rada ove naše jedine ustanove za obrazovanje crkvenih glazbenika, da se prisjetimo, a onima koji ne znaju da kažemo — dijelom i ono što smo rekli i pred 15 godina na proslavi 10. obljetnice rođenja Instituta za crkvenu glazbu — o nastanku ove interdijecesanske glazbene škole. I ne samo to. Kao što pojedinac ima svoju svrhu opstanka, svoju povijest, svoje životne uspjehe i neuspjehe, uspone i padove, tako i ova crkveno-glazbena institucija ima svoju povijest — koju ćemo također nastojati, nažalost vrlo kratko, prikazati — ima svoj život sa svim pozitivnostima i negativnostima što ih nose suvremena zbivanja u Crkvi i izvan nje.

Kažu, da bi povijest trebala biti učiteljica života, jer u sebi nosi elemente životnih pouka. To, sada, za nas ovdje okupljene znači: ako nakon ovog referata postanete bogatiji makar samo za jednu pozitivnu životnu spoznaju, ako vaš optimizam postane čvršći, a radni se elan crkvenog glazbenika malo uveća; ako vaše razmišljanje ili kasnije diskusija potakne barem jednog sudionika ovog skupa na nove doprinose crkvenoj glazbi — bilo moralne, bilo materijalne, — da postane entuzijast kao što su entuzijasti i bivši i sadašnji studenti i nastavnici ovog skromnog Instituta i njegovi dobročinitelji, ili ako Vas ove riječi potaknu da na završetku ove proslave kažete barem HVALA, ali ne meni za ovo izlaganje, već Stvoritelju za sva dobročinstva koja nam je udijelio posebno na području crkvene glazbe; da kažete HVALA i svim crkvenim glazbenicima, bivšim slušačima ovog Instituta koji ustrajno, često neshvaćeni i u neprikladnim uvjetima provode ili nastoje provesti u djelo suvremene smjernice Crkve o liturgijskoj glazbi; ili da barem kažete HVALA svim dobročiniteljima koji su kroz proteklih 25 godina, na bilo koji način, potpomagali ovaj Institut — u optimizmu da ćemo još brojniji i još sposobniji proslaviti i slijedeću, pedesetu obljetnicu.

Renan je u svojim *Uspomenama iz djetinjstva i mladosti* rekao: »Pravi ljudi od nauke duboko poš-

tuju prošlost. Sve što radimo i što jesmo rezultat je stoljetnog rada.« Vi, ovdje prisutni, pretežno mladi crkveni glazbenici, bivši slušači ovog Instituta, danas možete — parafrazirajući Renana — reći: Sve što radimo kao crkveni glazbenici, sve što jesmo i što smo postigli na području crkvene glazbe rezultat je ne samo našeg napora, nego i 25. obljetnog rada Instituta za crkv. glazbu u Zagrebu. On je vaš rad pratio i svestrano potpomagao savjetima, tečajevima, novim izdanjima itd. Da, sve što danas radite i što jeste zaista je rezultat vaše prošlosti. Zato ćemo pokušati makar malo zaviriti u tu kratku, ali uspjesima bogatu, skorbu prošlost ovog Instituta.

Pred 85 godina napisao je sv. Pio X u svojoj Enciklici o crkvenoj glazbi, svojem Motu proprio *Inter pastoralis officii* — još uvijek pravom malom kodeksu crkvene glazbe — i ove riječi: potrebno je »da se Crkva sama brine za izobrazbu svojih učitelja glazbe, orguljaša i pjevača prema pravim načelima crkvene glazbe.« (AAS. (1903,4). Od tada pa do realizacije ovih riječi u hrvatskom narodu osnutkom Instituta za crkvenu glazbu prošlo je punih 60 godina. To znači da nemamo duge tradicije poput mnogih drugih crkvenih glazbenih škola.

Kao primjer spomenut ću samo tri najeminentnije škole za crkvene glazbenike. Akademija za crkv. glazbu u Regensburgu navršava 4. kolovoza ove god. 125. obljetnicu postojanja. Francuska Schola cantorum u Parizu postoji već 103 godine, a rimska Scuola Gregoriana, danas Papinski institut za crkvenu glazbu, slavit će slijedeće godine 120. obljetnicu rada. Naš skromni Institut za crkvenu glazbu slavi tek prvu 25. obljetnicu postojanja.

No, u prošlosti hrvatskog naroda bilo je nekoliko, uglavnom lokalnih, pokušaja da se osnuje škola za orguljaše, ali su to bile pretežno inicijative privatnog karaktera. Pokoji župnici su i sami poučavali svoje buduće orguljaše, premda se prije II. svj. rata učilo orguljanje i u učiteljskoj školi u Zagrebu. Postojala je neko vrijeme i privatna glazbena škola u Zagrebu »Polyhimnia« za obrazovanje orguljaša. Održavali su se i kratki tečajevi za orguljaše, ali prave škole za odgoj i obrazovanje potpunih crkvenih glazbenika, u kojoj bi se učili svi za crkvenog glazbenika potrebni glazbeni predmeti, nije bilo.

U Dijecezanskom odboru za crkvenu glazbu zagrebačke nadbiskupije, koji je obnovljen 1958. g., a kojem je predsjedao mo. Albe Vidaković, bilo je — već u početku rada tog Odbora — prijedloga za formiranje škole za orguljaše. Tadašnje prilike (ili adekvatnije rečeno neprilike) bile su takve da je to bilo barem prividno nemoguće. I tada — prema riječima mo. Anđelka Milanovića koje su otisnute u *Crkvenoj glazbi* — priručniku za bogoslovna učilišta koji je priredio ovaj Institut — u prikazu »Povijest crkvene glazbe Crkve u Hrvata« mo. Izaka Špralje (izišlo iz tiska ove godine): »Kad smo se tome najmanje mogli nadati, najjači pobornik čiste liturgijske glazbe kod nas, jedinstveni cecilijanac, mo. Albe Vidaković uz suradnju najbližih prijatelja istomišljenika i djelotvornu podršku našeg episkopata ostvaruje svoj davni san i čežnju svih cecilijanaca te 25. rujna 1963. otvara Institut za crkvenu glazbu, koji bi imao postati rasadnik i nada pokoncilске glazbe.« O tome kako je nastao ovaj Institut reći ću samo nekoliko riječi. Budući da sam, nažalost, još samo ja ostao od svih direktnih i indirektnih suosnivača Instituta, članova tadašnjeg Dijecezanskog odbora za crkvenu glazbu zagrebačke nadbiskupije, kao aktivni član ovog Instituta, htio bih onima malobrojnima, koji se još toga prisjećaju, a prisustvuju ovoj proslavi, osvježiti uspomene na te prve dane osnivanja ovog Instituta a ostale informirati ne samo o donekle neuobičajenom načinu osnutka, nego ukratko i o radu ovog Instituta u proteklih 25 godina.

Osnutak Instituta, odnosno interdijecezanske škole za crkvene glazbenike, predložio je posve neočekivano preuzv. g. Josip Lach, tadašnji pom. biskup zagrebački, onda kada se i maestru Vidakoviću i svim članovima Dijecez. odbora za crkv. glazbu činilo da je to nemoguće, te nitko u to vrijeme nije niti pomišljao na školu za crkvene glazbenike. Tada se svake godine, ljeti, održavao po jedan tečaj za čč. ss. orguljašice. Nakon službenog otvorenja III. tečaja crkvene glazbe za čč. ss. orguljašice krajem kolovoza 1961. g. u nevezanom i neslužbenom razgovoru preuzv. g. Lacha sa članovima Dijecez. odbora za crkv. glazbu, koji su pripremali i sudjelovali u tečajevima u kojima je svake godine bio sve veći broj sudionika, biskup Lach je u razgovoru iznenada, spontano, jednostavno i kratko predložio da se formira redovita škola za orguljaše. Sugerirao je da prijedlog za otvaranje takve središnje škole interdijecezanskog karaktera uputi Odbor za crkv. glazbu zagrebačke nadbiskupije, Biskupskoj konferenciji Jugoslavije, koja je upravo zasjedala, i da taj prijedlog potpišu ne samo članovi Odbora za crkv. glazbu nego i sve čč. ss. koje sudjeluju na tečaju. A na tom tečaju sudjelovalo je 160 časnih sestara orguljašica iz svih krajeva naše domovine. Prijedlog biskupa Lacha djelovao je na sve prisutne poput eksplozije. Mo. Vidaković je pitao dr. Lacha da li to ozbiljno misli ... Odgovor je glasio: »Da, i odmah uputite prijedlog BKJ.«

Mo. Vidaković je bio toliko uzbuđen da je sastavljajući isti dan oko podne prijedlog za formiranje Instituta za crkvenu glazbu sjedio za svojim radnim stolom kod kuće puna 2 sata i napisao tek nekoliko rečenica. Tko je poznavao mo. Vidakovića kao jednog intelektualca, istraživača, profesora, organizatora, pisca, dubokog mislioca, a ne samo crkvenog glazbenika, znat će koliko je bilo uzbuđenje mo. Vidakovića u tim povijesnim trenucima kada nije bio sposoban sastaviti logičan prijedlog BKJ za osnutak Instituta za crkvenu glazbu. Dovršio ga je navečer. Citiram njegov najvažniji dio: »Poput ostalih crkvenih škola i zavoda i ova bi nova škola za crkvenu glazbu imala svoje puno opravdanje i svrhu opstanka. Zadatak bi joj bio, da se bar sada, kada je posljednji čas s obzirom na stvarne i praktične mogućnosti, izobrazbi potreban broj novih orguljaša i uopće crkvenih glazbenika i s njima popune toliko brojna orguljaška mjesta po župama svih biskupija i nastavnička mjesta za crkvenu glazbu po svim sjemeništima, gimnazijama i novicijatima muških i ženskih redova

Mo. Albe Vidaković

Sada još imamo potreban kadar stručno izobrazenih profesora u redovima vanjskog i redovničkog klera. No, budući da su to sve ljudi pedesetih godina života, dakle još sposobni da organiziraju i vode kroz neko vrijeme takvu školu, osnivanje škole za crkvenu glazbu bi sada još bilo moguće i izvedivo. Ali ako se bude s time odlagalo ili ako se prijedlog odbije, za nekoliko godina će i uz najbolju volju biti praktički nemoguće bilo što učiniti u tom pogledu, jer više neće biti ljudi, koji bi bili sposobni i spremni da se prihvate tog posla.«

Prijedlog je potpisao predsjednik Odbora za crkv. glazbu mo. Albe Vidaković, članovi Odbora i 160 čč. ss. učesnica III. tečaja crkvene glazbe, a Biskupskoj konferenciji podnio je i obrazložio preuzv. g. Karmelo Zazinović, krčki biskup, na poziv preuzv. g. Franje Šepera, tadašnjeg Nadbiskupa zagrebačkog i Predsjednika BK Jugoslavije. Nakon

odobrenja prijedloga za osnutak interdijecezanske glazbene škole izrađen je nacrt pravilnika budućeg Instituta za crkv. glazbu.

13. rujna 1962. god. BK Jugoslavije je zaključila da se u okviru Rimokatoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu osnuje »Institut za crkvenu glazbu« i o tome obavijestila Dekanat Bogoslovnog fakulteta 24. I. 1963. U zaključku, koji je potpisao tadašnji tajnik BK preuzv. g. Alfred Pichler, banjalučki biskup, kaže se: »Opće pastoralne potrebe, najosnovnije njegovanje autentične crkvene glazbe i sve aktualnija liturgijska obnova diktiraju osnivanje takvog Instituta.«

Među prvim eminentnim glazbenicima starije generacije, koji su dali svoj doprinos osnutku Instituta bio je i mo. Matija Ivšić, koji je 30. prosinca 1962. g. poklonio svoje sobne orgulje i knjižnicu Institutu za crkvenu glazbu koji se osniva. Glasovir i ostala najnužnija sredstva za početak rada nabavljena su dobrovoljnim novčanim prinosima redovničkih poglavarica, koje su se na posebnoj sastanku 25. travnja 1963. g. pod predsjedanjem preuzv. g. Karmela Zazinovića, ovlaštenog od predsjednika BK da organizira otvaranje Instituta, obvezale na određene redovite mjesečne novčane doprinose za uzdržavanje Instituta. Time su bile osigurane, uz novčane prinose nekih biskupa i muških redovničkih zajednica, barem najnužnija materijalna sredstva za početak rada Instituta.

Sv. Kongregacija za sjemeništa i sveučilišne nauke odobrila je 15. ožujka 1963. g. osnutak i rad Instituta za crkvenu glazbu službenim dopisom upućenom nadbiskupu Šeperu, koji je potpisao kardinal Cicognani (br. 2058/63). Time je bilo sve spremno za otvorenje ovog Instituta.

Potrebne prostorije dobivene su na upotrebu samo u popodnevnim satima od Bogoslovnog fakulteta u čijem sastavu, kao njegov Institut, ova škola i radi, a vodstvo Instituta bilo je povjereno njegovom osnivaču mo. A. Vidakoviću. 25. rujna 1963. g. službeno je otvoren Institut za crkvenu glazbu.

Svrha Instituta za crkvenu glazbu, prema čl. 6. njegovog statuta, je:

1. da slušačima pruži temeljito teoretsko i praktično obrazovanje iz svih disciplina crkvene glazbe;
2. da ih uvede u znanstveno istraživanje prošlosti i sadašnjosti crkvene glazbe;
3. da ih osposobi za nastavničko zvanje po Visokim bogoslovskim školama, Srednjim vjerskim školama i redovničkim novicijatima odnosno zajednicama;
4. da koncertnim nastupima i izdavanjem stručnih glazbenih djela gaji i unapređuje crkvenu glazbu.

Institut je počeo s radom sa 25 redovitih slušača šk. god. 1963/64. Četiri godine kasnije bilo je već 60 redovitih slušača. U slijedećih 5 godina uslijedio je postupni pad broja redovitih slušača sve do tri-

deset. Od 1972/73. šk. god. uključuju se u nastavu i izvanredni slušači, a od 1973/74. šk. god. i dvogodišnji smjer za katehisticke koje su završile tadašnji dvogodišnji Katehetski institut. Ovaj smjer studija trajao je samo 5 godina, jer je od šk. god. 1974/75. uveden studij Subotnje škole za orguljaše. Ova Subotnja škola je počela s radom sa 11 slušača uz postupni porast broja slušača sve do ove 1987/88. škol. god. kada je upisano u Subotnju školu za orguljaše 105 slušača. Institut danas ima Smjer crkvenih glazbenika, Orguljaško-katehetski smjer, izvanredan studij glazbe, te Subotnju školu za orguljaše i post-diplomski studij za usavršavanje u orguljanju.

Branko Birt

U zadnjih deset godina porastao je ukupan broj upisanih slušača od 128 na 179 tj. 14% zbog porasta upisanih slušača u Subotnju školu za orguljaše i dijelom izvanrednih slušača, dok ukupan broj redovitih slušača stagnira i u zadnjih 14 god. oscilira prosječno između 20 i 26. Ukupan broj svih upisanih slušača svih smjerova studija u ovoj šk. god. iznosi 179, što je do sada najveći broj slušača ovog Instituta. Danas možemo konstatirati da je to zaista intenzivan tempo porasta broja slušača, ali treba uočiti da su u tom broju pretežno zastupani slušači Subotnje škole za orguljaše i izvanredni slušači.

Od početka rada Instituta do sada diplomiralo je ukupno preko 250 slušača. Od toga su 146 bili redovni slušači, a 105 pohađali Subotnju školu za orguljaše.

Ekonomski, a često i pastoralni razlozi na župama već godinama upućuju na potrebu formiranja jednog Glazbenog-katehetskog ili Katehetsko-glazbenog smjera studija. Rad u većini manjih župa zahtijeva da u jednoj osobi časne sestre bude i crkvena glazbenica i katehistica! Nadamo se da će u dogledno vrijeme i ovaj problem biti riješen.

Iz rada Instituta želim reći samo najbitnije. Prvi Predstojnik i njegov osnivač mo. Albe Vidaković nije dočekao ni završetak prve godine rada ovog

Instituta. Zadnju sjednicu nastavničkog zbora Instituta održao je 8. travnja 1964. god a deset dana kasnije nije bio više među živima. Vodstvo je preuzeo i vodio ga uspješno sve do sada mo. Anđelko Milanović uz pomoć, zbog bolesti naročito u zadnje vrijeme, mo. Izaka Špralje. Od srca im hvala u ime slušača i nastavnika Instituta i u ime hrvatskog naroda kojega su zadužili barem trajnim sjećanjem. Nadamo se da će im se i Crkva za njihove zasluge posebno odužiti molitvama i trajnom uspomenom za buduća pokoljenja.

Od profesorskog zbora spomenut ću samo onih devet članova kojih više nema među živima. To su: mo. Albe Vidaković, preuzv. g. Josip Salač, vlč. Branko Birt, s. Mercedes Visković, s. Angelina Subašić, s. Jelisava Kirn, s. Anđela Rukavina, o. Leonardo Tandarić i prof. Zdenka Kočonda. I njima uz iskreni HVALA neka je vječni pokoj koji su zaslužili požrtvovnim radom na unapređivanju liturgijske glazbe i odgajanju novih crkvenih glazbenika.

Prvi tajnik Instituta bio je vlč. Branko Birt, koji je umro 12. travnja 1966, a naslijedio ga je vlč. Josip Korpar koji do sada vrši tu dužnost i za kojega možemo reći da je duša i srce organizacije rada ovog Instituta. Njemu zato posebno hvala!

Od tiskanih izdanja ovog Instituta uz uobičajene skripte iz materije pojedinih predmeta treba posebno istaknuti *Novu crkvenu pjesmaricu* (dionice tiskane 1973, a partitura 1974) i *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* hrv. liturgijsku pjesmaricu (dionice tiskane 1983, a partitura 1985). Za tiskanje obiju pjesmarica posebno je zaslužan njihov urednik mo. Izak Špralja, nekadašnji student ovog Instituta; a nakon završenih studija glazbe u Rimu on je i profesor ovog Instituta i požrtvovni dugogodišnji zamjenik predstojnika Instituta.

Od izdavačke djelatnosti ovog Instituta nabrojat ću samo najvažnije. God. 1969. obnovljen je časopis za duhovnu glazbu s glazbenim prilogom »Sv. Cecilija« zaslugom našeg doktora muzikologije vlč. Mihe Demovića, inicijatora i promotora »Sv. Cecilije«, koji je bio i prvi tajnik uredništva obnovljene »Sv. Cecilije«, te zaslugom mo. Anđelka Milanovića, koji je prihvatio dužnost odgovornog urednika.

Tijekom šk. god. 1975/76. tiskan je *Izbor hrvatskih pučkih misa* i pripremljeni rukopisi za anastatičko izdanje *Cithare Octochordae*, što čeka bolje dane da se može tiskati.

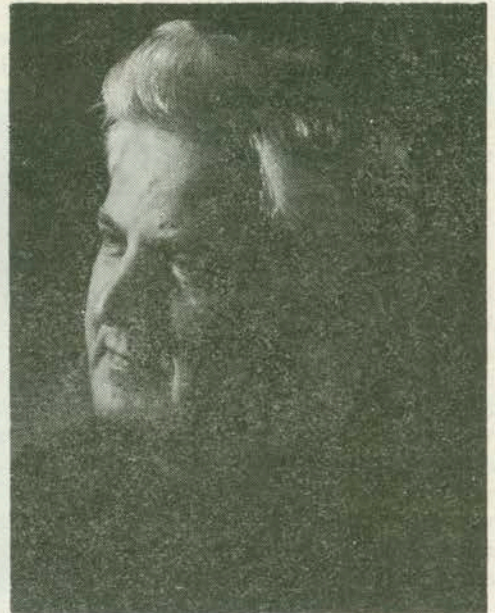
Tijekom 1987/88. šk. god. tiskane su *Muke* za Veliki tjedan, prema novim prijevodima.

Svečenička pjevačka služba (izdanje HKD sv. Ćirila i Metoda) tiskana je 1987. god, a *Crkvena glazba* priručnik za bogoslovna učilišta (izdanje također HKD sv. Ćirila i Metoda) tiskan je 1988. god.

U »Sv. Ceciliji« izlazi već niz godina u nastavcima opća teorija glazbe kao prvi potpuni udžbenik osnovne teorije glazbe na hrvatskom jezičnom području i nadamo se da će uskoro biti tiskane i njegove posljednje stranice.

Skoro svake godine tiskane su pojedinačne skla-dbe za liturgiju i razne prigodne svečanosti, koje su crkveni glazbenici mogli nabaviti na ovom Institutu. Uz svaki broj »Sv. Cecilija« nalazi se i poseban, bogat notni prilog itd.

Uz svu brojnu djelatnost neki nam kažu da je crkvena glazba koju njegujemo i propagiramo na Institutu konzervativna, zastarjela. No, zaboravljaju da su tu glazbu stoljeća tesala i istesala su je do oblika prave liturgijske glazbe. Ona je živjela stoljećima diljem svijeta, pa i u našem narodu, i živjet će i dalje u svrhu što dostojnijeg štovanja Boga putem liturgije, jer poštiva osnovna načela prave glazbene umjetnosti, dostojne štovanja svoga Spasitelja. I nastavnici i diplomirani slušači kao i sadašnji studenti ovog Instituta znaju da crkve nisu zabavišta, niti je liturgija zabava, makar to mnogi — srećom ne svi — svećenici ne mogu shvatiti unatoč akademске naobrazbe. Ne ćemo im to previše zamjeriti, jer kod nekih nedostaje i opće i glazbene kulture, a za to često nisu sami krivi.

Mo. Anđelko Milanović

Ovaj Institut je kroz proteklih 25 godina nastojao udovoljiti zahtjevima suvremene, obnovljene liturgije, prema smjernicama Crkve, posebno Koncila, odgajajući — koliko u danim mogućnostima i prilikama može — crkvene glazbenike za liturgiju, a ne za koncertne majstore. Kažem: koliko su mogućnosti dopuštale tj. i prostor i vrijeme, i kultura i ekonomske prilike i neprilike, kao i suradnja sa stručnjacima, — ljudima dobre volje. Koliko je u tome ovaj Institut uspio neka prosude drugi koji su kompetentni za donošenje suda o uspjesima naših diplomiranih crkvenih glazbenika.

Kao što, prema Dostojevskom, tajna čovječjeg života nije u tome da samo živi, već u tome zašto živi, tako slično i tajna postojanja i djelovanja glazbe nije u tome što ona egzistira, već u tome zašto egzistira. A zašto je uvedena glazba u liturgiju znamo svi, pa i to kakva bi ta glazba trebala biti.

Diplomiranim slušačima, ovom prilikom želim uputiti još samo nekoliko riječi. Ako svoje znanje i poznavanje crkvene glazbe ne možete proširiti, niti proučavanje glazbe produžiti, pokušajte svako sviranje, pjevanje, dirigiranje, svaku interpretaciju liturgijske glazbe produbiti, još više produhoviti. A na »suvremene krikove mode« u tzv. liturgijskoj glazbi, zvali se oni »moderni smjerovi u crkvenoj glazbi«, ili »suvremeni izražaji atomskog doba« ili »protesti napaćenog i neurotičnog čovječanstva« ili tzv. šansone koje se lako uče i lako pamte itd., možemo odgovoriti da samo prava glazbena umjetnost, koju njeguje i ovaj Institut, »daje molitvi Crkve posebnu izražajnost, snagu, djelotvornost i svečanost« kako je istaknuto u *Svećeničkoj pjevačkoj službi* (str. 8.) koju je priredio za tisak ovaj Institut.

Čuli smo već toliko puta da je crkvena glazba molitva. Majka Terezija je u rimskoj bazilici sv. Josipa 23. svibnja 1987. rekla da je: »plod molitve vjera, plod vjere je ljubav, plod ljubavi je služenje drugima, a plod služenja je mir.« Mir, za kojim toliko čeznemo. Prema tome najlakši i najkraći put do mira vodi preko crkvene glazbe, ali crkvene glazbe kao molitve, a ne kao zabave u crkvi. Jedan učen čovjek (P. Coady) je rekao: »Da se svijet poboljša bio bi prije svega ostaloga potreban velik broj malih ljudi koji bi zaposjeli velik broj običnih radnih mjesta i radili velik broj sitnih stvari«. Čini mi se da — prema ovim riječima — baš vi, mladi ljudi, obični crkveni glazbenici, radeći gotovo dnevno obične, sitne poslove, tj. učeći često uz katehizaciju, nove popijevke i ostale liturgijske skladbe, svirajući skromno negdje u dnu hladnog kora, gdje vas nitko ne vidi, boreći se potihom ali ustrajno za realizaciju pozitivnih normi liturgijske glazbe, radeći i sve ostale obične, sitne poslove crkvenog glaz-

benika, radite na poboljšanju, humanizaciji ljudi kao sudionici, propagatori i realizatori Kristovih načela produhovljenja ovog naroda u kojem živite i radite.

Josip Korpar

Stručnjaci kažu, a praksa potvrđuje, da svaki govor, pa i pjevani, mora biti razumljiv, jasan i uvjerljiv. Ako je ovo izlaganje bilo dovoljno razumljivo, uvjerljivo i korisno, premda nepotpuno, mislim da vaše strpljenje nije bilo uzaludno i da ćete nešto i od ove informacije ponijeti u svoj život i obogatiti svoja saznanja o jednom malom, skromnom, ali bogatom periodu vremena iz skore prošlosti svog naroda proslavljajući 25. obljetnicu postojanja i rada Instituta za crkvenu glazbu u našoj domovini. Nadamo se da ćemo slijedeći jubilej — 50. obljetnicu rada ovog Instituta proslaviti svečanije i glazbeno bogatije uz prisustvo još većeg broja crkvenih glazbenika koji su diplomirali na ovom Institutu za dobrobit Crkve i svog naroda, a na slavu, čast i hvalu Kralju vjekova kojemu sve živi, pa i ovaj Institut za crkvenu glazbu. Neka nam poživi »na mnogoga ljeta!«.